
 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2023-4-133-146>

 <https://orcid.org/0000-0002-8850-1066>

БОЙКО Оксана Юріївна

аспірантка кафедри англійської філології та лінгводидактики,
Запорізький національний університет

e-mail: super-ksenchik05@ukr.net

УДК: 373.5.016:811.111'271.1]:004]:37.091.313(045)

МІСЦЕ МЕТОДОЛОГІЇ CLIL У НАВЧАННІ ВІРТУАЛЬНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПИСЬМОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Розглянуто різні підходи до визначення методики предметно-інтегрованого навчання. Доведено важливість методології CLIL у реалізації компетентнісного потенціалу Нової української школи. Перераховано основні компоненти методики CLIL. Показано основні мовні акценти при використанні методики предметно-інтегрованого навчання на уроках іноземної мови. Оглянуто актуальні українські та зарубіжні роботи щодо методології CLIL.

Визначено основні підходи, що закладені у методиці предметно-інтегрованого навчання. Згадано теоретичні основи розробки навчальних матеріалів за методикою CLIL.

Виявлено можливості для застосування методики предметно-інтегрованого навчання на уроці англійської мови в середній школі. Проаналізовано CLIL-блоки різних автентичних посібників для вивчення англійської мови в середній школі. Порівняно структуру CLIL-блоків у

посібниках On Screen 2, Prepare НУШ, Go Getter та Wider World.

Описані можливості розвитку навичок віртуальної англійської письмової комунікації в учнів середньої школи на уроках CLIL. Охарактеризовано умови використання методики предметно-інтегрованого навчання на уроках англійської мови в середній школі.

Уточнено аспекти віртуальної комунікації, які вчитель враховує при використанні різних завдань. Зроблено висновок про те, що методику CLIL можна використовувати вже на етапі адаптаційного циклу здобуття базової середньої освіти з подальшим ускладненням під час циклу базового предметного навчання.

Ключові слова: предметно-інтегроване навчання; онлайн-комунікація; інтернет-спілкування; навчальний посібник; НУШ.

Постановка проблеми. Закон України «Про освіту» та концепція «Нова українська

школа» мету базової загальної середньої освіти вбачають у всебічному розвитку здобувачів освіти та формування у них компетентностей задля того, щоб вони стали повноцінними членами суспільства. Випускник основної школи має знати одну чи декілька іноземних мов і поважати культуру інших народів. Крім того, Євроінтеграційна політика України стимулює прискорення якісного оволодіння іноземними мовами. Результатом навчання іноземної мови має бути не лише вміння спілкуватися українською та іноземними мовами, де окремим пунктом зазначено онлайн взаємодію, а й математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, техніки та технологій, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність, інноваційність і навчання впродовж життя. Крім того, мовний триптих [1] «мова навчання», «мова для вивчення» та «мова через навчання» є засобом підготовки до життя у полікультурному та багатомовному світі.

Яким чином умістити перерахований компетентнісний потенціал в середній школі на уроці іноземної мови? Як втілити мовний триптих у життя, не уповільнюючи досягнення освітніх цілей? Методика предметно-інтегрованого навчання (CLIL) може стати одним із потенційних рішень такої задачі. Основними компонентами методики CLIL є «4C»: зміст (content), спілкування/комунікація (communication), пізнавальна спрямованість/мисленнєві вміння (cognition) та знання культури (culture) [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені погоджуються з тим, що CLIL – це система вивчення будь-якої мови разом з викладанням немовного предмету [1; 3; 4]. В Україні CLIL відома як *методика предметно-мовного інтегрованого навчання* [1]. З позицій компетентнісного підходу CLIL – це засіб формування іншомовної комунікативної та лінгвістичної компетенції.

Віра Чорній, досліджуючи застосування CLIL у Вищій школі, наголошує на тому, що при інтегрованому підході до навчання мови, її пізнавальна роль виступає на перший план. Дослідниця вважає, що основними чинниками застосування CLIL при викладанні іноземної мови у ЗВО є: експозиція, контекстне навчання, мотивація, попередні знання та досвід й різноманітність навчально-методичних підходів – вивчення досвіду, *кооперативне навчання* та навчання на основі проектів. При цьому авторка згадує три основні моделі при за-

стосуванні CLIL, метою яких є розвиток мислення: Тематична інструкція – Фокус на мову – Викладач іноземної мови, Захищена інструкція – Зосередження на змісті – Тема викладача, Додаткова інструкція – Зосередження уваги на змісті та мові – Співпраця між двома викладачами. В роботі робиться висновок про те, CLIL є ефективною в рамках занурення й здатна підняти рівень як вищої, так і середньої освіти [4]. Таким чином, методика CLIL дає можливість активізувати пізнавальний інтерес та творчу діяльність здобувачів вищої освіти, але за умови її правильної імплементації у навчальні та робочі програми.

Олеся Вовченко, Галина Гончарова та Зоя Канівець досліджували впровадження CLIL в українських закладах загальної середньої освіти. Дослідниці з'ясували, що «урок-CLIL завжди є предметно зорієнтованим, інтерактивним, побудованим на дослідженні чи експерименті». Серед основних потреб запровадження CLIL вказані розвиток навичок усного мовлення та навичок міжкультурної комунікації учнів. Науковці прийшли до висновку, що адаптоване до українських реалій навчально-методичне забезпечення є дефіцитним [1]. Варто зауважити, що основним мовним акцентом на уроках CLIL є лексична та граматична компетенції, а також мовленнєва навичка читання.

Ірина Шевченко та Олена Кордюк звертають увагу на те, що CLIL – це мимовільне вивчення мови, а основні заняття чи уроки іноземної мови – це навмисне вивчення мови. CLIL, на думку вчених, є інноваційним підходом до викладання мови як цілісної структури [5]. Проте, вчитель має ретельно планувати використання різних видів діяльності і вирішувати проблему зниження предметної компетентності при спрощенні навчальної програми для уроків чи занять CLIL.

Тетяна Гора стверджує, що методологія CLIL надає більше можливостей для інтеграції шкільних предметів у порівнянні зі STEM-освітою. Вчена нагадує, що основними підходами, які закладені у CLIL, є cross-curricular approach, topic-based approach, task-based approach та project-based approach. Крім того, при застосуванні технології CLIL, обов'язковими є таблиці, графіки, діаграми, що сприяє, зокрема, й розвитку математичної компетентності здобувачів освіти [6]. CLIL допомагає при вивченні культурного матеріалу, яке є ядром CLIL [2]. Варто звернути увагу, що сьогодні у школах є уроки STEM, наприклад у 5 класі. Крім того, у сучасних аутентичних підручниках з англійської мови застосовувати CLIL пропонується при ви-

вченні матеріалів з культури країн, де основною або національною мовою є англійська.

Оксана Першукова виявила теоретичні основи розробки навчальних матеріалів у контексті CLIL. В основі має бути оновлена версія таксономії Блума. Знання, розуміння, застосування отриманих знань, аналіз інформації, оцінка отриманих знань та креативність – це шість рівнів розвитку іншомовної компетентності. Текст має супроводжуватись достатньою кількістю завдань для діагностики розуміння і засвоєння матеріалу, завдань, що передбачають самостійну і творчу діяльність учнів. Інформація за таких умов має подаватись мультимодально з урахуванням особливостей учнів та задля розвитку в них різних видів грамотності [3]. Таким чином, завдання мають розвивати комунікативні та міжкультурні навички в учнів, а також різні види мислення та компетентності.

Олександр та Олена Пасічник наводять зразки дидактичних матеріалів задля демонстрації особливостей впровадження технології CLIL у шкільну освіту європейськими країнами. Автори зазначають, що деякі підручники вже вміщують блоки CLIL. На прикладі підручника On Screen 2, дослідники роблять висновок, що CLIL є доповненням до теми, що вивчається задля урізноманітнення процесу навчання. Проте, в підручнику On Screen 2 спостерігається відступ від методики 4C [2], адже тексти у блоці CLIL не сприяють формуванню уявлень про англійські країни.

На прикладі підручника Network 2, вчені оприлюднюють думку про те, що соціокультурну спрямованість можна створити опосередковано. При цьому відповідним пунктом впровадження CLIL Олександр та Олена Пасічник вважають 7–8 клас і приходять до висновку, що «CLIL якнайкраще корелює з засадами рівневого навчання, принципами варіативності та профілізації змісту навчання, урахування міжпредметних зв'язків та з компетентнісною парадигмою загалом» [7]. Тобто, навіть з чітко розписаними цілями навчання іноземної мови за концепцією НУШ, методологія CLIL потребує доопрацювання з точки зору обґрунтування її місця й ролі у базовій загальній середній освіті й прописування відповідних умов у нормативних документах.

В роботі Ольги Садов'як порушено проблему фахових компетентностей студентів педагогічного коледжу. Серед основних «компетентностей» авторкою згадується вибір теми уроку, підбір відповідного навчального матеріалу, добір технологій, методів, засобів та форм згідно мети уроку,

вмотивований вибір вправ, створення рівних умов використання іноземних мов й самоаналіз проведеного уроку. Дослідниця дійшла висновку про те, що формування фахових компетентностей у студентів коледжу за методикою CLIL сприятиме покращенню й інтенсивному розвитку учнів початкової школи. Крім того, на уроках можуть використовуватись короткострокові методичні прийоми CLIL [8], оскільки CLIL – це не обов'язково лише про викладання мовного предмету, що уможливає застосування CLIL вчителем хоч на кожному уроці.

Вікторія Солощенко розглядає особливості навчального процесу за методикою CLIL в Європі. Як результат співпраці вчителів німецької мови як іноземної та вчителів-предметників із Східної Європи та Центральної Азії дослідницею наводяться приклади авторських уроків з різних дисциплін німецькою мовою і зазначається, що дослідницьке мислення учнів може розвиватись засобами міжпредметних навчальних проєктів. Авторка стверджує, що двомовне навчання за методикою CLIL може розпочинатись з дитячого садочка [9] і таким чином CLIL є додатковим засобом реалізації free practice на етапі мовного продукування.

Корінн Максвелл-Рід аналізувала іспаномовні тексти учнів, які навчалися за CLIL-методикою, та учнів, які вчилися за звичайною іспанською програмою і ще не вміли писати аргументовані тексти. Виявилось, що студенти, у навчанні яких не була застосована методика CLIL, написали слів більше, ніж на третину. Крім того, учні, які навчалися за CLIL-методикою, частіше використовували прості речення і вдавалися до бінарної аргументації (за або проти) в той час як інші учні зосереджувалися на власній думці з коротким оглядом протилежної думки. Текстам першої групи учнів притаманний аналітичний стиль з рисами, які пов'язані з англійським дискурсом, а текстам другої групи учнів притаманний стиль ораторського мистецтва з повторенням відмінностей між іспанським та англійським дискурсом [10]. Таким чином, методика CLIL з одного боку допомагає у структуруванні міркувань, розвиває аналітичне мислення й мислення засобами тієї мови, що вивчається, а з іншого боку – спрощує стиль формулювання думок.

Олександр Мерзлікін, Ірина Тополова та Віталій Тронь досліджували використання підходу CLIL з імплементацією ІКТ у середній школі. Передумовами впровадження методики CLIL автори назвали: належний рівень володіння мовою, готовність вчителя до впровадження уроків на основі

CLIL, соціальну компетентність учасників навчального процесу та запит учнів й батьків на соціальну мобільність. Серед труднощів було названо великі витрати часу на підготовку, узгодження навчальних планів та брак відповідних матеріалів, а також цифрову грамотність учителів та наявність гаджетів. Проте, дослідники вважають, що застосування разом CLIL та ІКТ зробить освіту насиченою та ефективною [11]. Таким чином, виявлення швидких та ефективних шляхів подолання зазначених труднощів, уможливить реальність постійного застосування предметно-інтегрованого навчання.

Висновки у роботі Тетяни Лелеки збігаються з авторськими позиціями в роботах [1], [7] та [11] щодо переваг та недоліків методики CLIL. Крім того, вчена зазначає, що серед автентичних матеріалів має бути не лише текст мовою, що вивчається, а й аудіо- чи відеоматеріали. Такі матеріали мають допомогти учням чи студентам у набутті *soft skills* з розв'язання проблем і розумінню, що мова має слугувати засобом спілкування, а не об'єктом спілкування, тобто уроки за методикою CLIL – це не уроки граматики. При цьому домашні завдання мають спонукати до самостійного дослідження [12]. Проте, варто зауважити, що провідними навичками на уроках CLIL є рецептивні навички читання та аудіювання, в той час як мова вивчається задля вміння продукувати.

Летиція Чінгатто і Даніела Кукурулло, розглядаючи предметно-інтегроване навчання як засіб розвитку полі грамотності, навичкою XXI століття вважають «здатність розуміти і використовувати друковану інформацію у повсякденній діяльності, вдома, на роботі та в громаді». Навчання у цьому контексті розглядається як перетин комунікативної діяльності студента чи учня, вербалізації когнітивних процесів, наставництва викладача та особистісного зростання студента чи учня [13]. Тобто навчання на основі методики CLIL має бути не лише лінгвістично доступними, але й когнітивно-складними, насиченими критичним та цифровим мисленням, а також емоційним інтелектом.

Міхаела Сепешіова, аналізуючи планування уроку за методикою CLIL, наголошує на тому, що у вчителів потрібно розвивати навички надання мовної підтримки. Першим аспектом надання мовної підтримки є аналіз когнітивних та мовних потреб уроку і з'ясування таких питань: які когнітивні процеси будуть задіяні в учнів; які мовні засоби їм для цього знадобляться; які з них будуть для них складними; як вчитель може забезпечити підтримку цих мовних за-

собів [14]. Крім того, після з'ясування цих питань вчитель має використовувати різноманітні форми взаємодії у класі, а також впевнитись у тому, що учні будуть використовувати *target language*.

Ірина Ткаля та Світлана Царьова доводять, що існує потреба у навчанні студентів ЗВО крос-культурним відмінностям та у розвитку розуміння того, що стилі спілкування варіюються від культури до культури. Виходячи з того, що це таж можливим завдяки CLIL, дослідниці приходять до висновку, що з точки зору цілей CLIL потрібно виокремити особисту, суспільну, професійну та освітню сфери, а в Україні розвиток культурно-чутливої особистості має стати освітньою метою CLIL [15]. Таким чином, вчені аргументують переконання, що розвиток міжкультурних навичок необхідно включити до змісту вищої освіти. Варто додати, що і в середній освіті це теж важливо.

Хелена Роке та Кармен Перес-Відаль порівнювали вплив формального та інтегрованого навчання на формування навичок писемного мовлення каталонських підлітків, які вивчають англійську мову як іноземну. Письмові контрольні завдання передбачали опрацювання діалогу та двох коротких оповідань. Методологія CLIL застосовувалася у викладанні «Природознавства» і за рахунок цього в експериментальній групі було більше годин англійської мови. Експеримент тривав один рік. Синтаксична складність у CLIL-групі покращилась а у не-CLIL-групі – впала. Лексична складність покращилась в обох групах, але у не-CLIL-групі покращення було трохи більшим. В аспекті точності прогрес CLIL-групі виявився значно вищим, причому до експерименту в CLIL-групі кількість помилок на слово було більше ніж у не-CLIL-групі, а після експерименту – стало менше ніж у не-CLIL-групі. Наступним аспектом для порівняння було вільне володіння мовою. Тут показники знизились в обох групах, проте у не-CLIL-групі вони знизились більше. Рівень виконання та організації письмових завдань підвищився в обох групах при кращому рівні у CLIL-групі на початку експерименту. Аналогічна ситуація спостерігалася з лексичною та граматичною складовою. Проте, не дивлячись на прогрес в усіх аспектах CLIL-групі, фактор додаткових годин на роботу за методикою CLIL не виявився статистично значущим і тому перевага CLIL не підтвердилась [16]. Звичайно, що в українському контексті результати можуть бути іншими. Не виключено, що, важливу роль можуть відігравати фактори вибору предмету для застосування методики CLIL, а також строки

проведення експерименту. Проте, застосування CLIL допомагає учням прогресувати відносно самих себе.

Деря Боздоган та Букет Карлідаг досліджували предметно-інтегроване навчання на факультеті мистецтв і наук в державному університеті Туреччини на протязі одного семестру. Вчені звертають увагу на те, що студенти багато читали та практикували аудіювання англійською мовою. Практика письма обмежилась нотатками для іспитів та лабораторними звітами, які складаються з таблиць і графіків та копіюють процедуру експерименту. Говоріння студенти самі обмежували до відповідей на запитання одним або двома словами. Першочергова увага приділялась розумінню змісту, а не засвоєнню чи мовній практиці. Викладачі факультету упорядковували мовні навички у студентів за успішністю: читання, аудіювання, письмо і говоріння. Крім того, викладачі не заохочували студентів намагатися розмовляти англійською. Педагоги приймали коментарі від студентів будь-якою мовою, якщо коментарі мали сенс [17]. Таким чином, на заняттях, які орієнтувалися на зміст, до якого відноситься CLIL, спостерігалось нехтування продуктивними навичками. Проте, знов таки, в українських реаліях результати можуть бути іншими при зміні підходів у викладанні.

Рейчел Вітaker, Ана Ллінарес та Енн Маккейб у своєму дослідженні приділяли увагу розвитку писемного мовлення англійською мовою як іноземною в умовах CLIL на уроках історії в Мадриді. Вчені дійшли висновку, що предметно-інтегроване навчання забезпечує відповідний контекст для розвитку писемного мовлення, учням лише потрібно дати можливість створювати тексти відповідного жанру [18]. Мова має стати смислотворювальним ресурсом, який легко інтегрується в уроки CLIL. Мовний досвід учнів буде накопичуватись, а отже і письмові роботи учнів будуть кращими.

Мета статті. Таким чином, українські та зарубіжні вчені досить ґрунтовно підійшли до дослідження методології CLIL. Проте, більша частина українських досліджень присвячена теоретичним аспектам предметно-інтегрованого навчання. Проблема розвитку мовних навичок у рамках навчання за методологією CLIL залишилась нерозглянутою. Крім того, з розвитком ІКТ і сучасною ситуацією в Україні, віртуальна комунікація – це не лише домінуючий вид спілкування, а й єдиний засіб зворотного зв'язку між учнями й вчителем.

У цьому контексті метою нашого дослідження є огляд потенційних можливостей

методології CLIL у навчанні англійською мовою онлайн-спілкуванню учнів середньої школи. В роботі використано аналіз та синтез наукових доробків статей та змісту сучасних автентичних посібників з англійської мови для 5–9 класів. Метод порівняння й опису використовуються у визначенні особливостей елементів CLIL-блоку різних посібників для вивчення англійської мови у середній школі й викладу можливих застосувань цих елементів для розвитку навичок віртуального англійського письмового спілкування. Інформаційний, культурологічний, синергетичний та системно-діяльнісний підходи склали методологічну основу дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першим посібником для аналізу використаємо On Screen 2 для 6–7 класу від Express Publishing [20]. У підручнику, на сторінці 58 є текст про типи хмар з поміткою CLIL Geography (рис. 1).

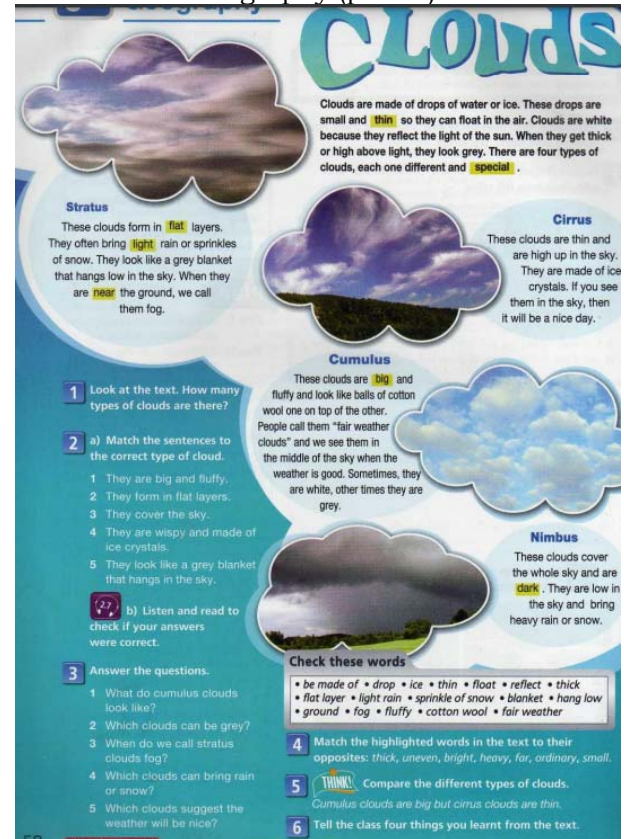

Рис. 1. Фрагмент навчального тексту з підручника On Screen 2 (с. 58).

Одним з потенційних письмових завдань до цього уроку може стати написання історії будь-якого жанру як вид креативного письма. Причому, задля закріплення змісту вчитель може додати обов'язкову умову використання слів чи фраз-термінів: clouds, stratus clouds, cirrus clouds, cumulus clouds. За бажанням можна додати, наприклад, виділені жовтим кольором слова, до списку обов'язкових чи бажаних слів. Оскільки віртуальна комунікація – це

спілкування з використанням інформатично-цифрових засобів, то для того, щоб зробити таке завдання віртуальною письмовою комунікацією, достатньо попросити учнів написати цю історію у чаті групи, або у приватному повідомленні вчителю чи у Word-документі тощо.

Іншим завданням може стати, приміром, рефлексія у чаті з використанням вправи 6. Учні при цьому обов'язково будуть використовувати географічні терміни. Для того щоб виправити порушення моделі 4С, на чому наголошували Олександр та Олена Пасічник, вчитель може підготувати фото- чи відеоматеріали про хмари в англomовних країнах (рис. 2), або запропонувати здобувачам освіти зробити презентацію про «Англійські хмари» і продемонструвати її на уроці, що сприятиме розвитку навичок говоріння.

Рис. 2. Хмари у формі британського прапора

Рис. 3. Prepare for Ukraine НУШ 6 (с. 40–41)

Проект на сторінці 41 (рис. 4) передбачає письмо. Задля розвитку навичок віртуальної письмової комунікації вчитель може на основі проекту попросити здобувачів освіти надіслати цю ж роботу в чат або у вигляді смс-повідомлення. В такому випадку вчитель зможе звернути увагу на нормативний та лінгвоекологічний аспект віртуальної комунікації [19]. Будь-який проект, навіть якщо в ньому немає місця

Рис. 2 може бути прикладом посту в соціальних мережах учнів з коротким приписом англійською мовою – що це за хмари та якого вони типу (згідно з вивченим матеріалом).

У контексті мовного триптиху [1], вивчаючи типи хмар, англійська мова є «мовою навчання», географічні терміни англійською мовою – це «мова для вивчення», а виділені жовтим кольором слова – це «мова через навчання», в даному випадку – географії. Запропоновані типи віртуальних письмових завдань включають у себе всі складові мовного триптиху.

Розглянемо посібник Prepare for Ukraine НУШ 6 від видавництва Cambridge [21].

На рис. 3 видно, що блок CLIL супроводжується підписом Culture. Завдяки рубриці FACTFILE, де подається інформація щодо англomовних країн за темою, що розглядається, модель 4С не порушується. Як і в On Screen 2, у Prepare for Ukraine є невеличкі тексти із завданнями. Проте, рубрика PROJECT є лише у Prepare for Ukraine. Крім того, ця серія містить не тільки сторінки, присвячені культурі англomовних країн, а й українознавчі сторінки Culture, які розміщено одразу після англomовних.

письмовому завданню, вчитель може перерформувати у творче письмо або зробити таке завдання додатковим. Розглянемо детальніше проект на с. 41 (рис. 4).

У проекті пропонується написати пропозицію на роботу. В першому підпункті є шість питань, відповіді на які потрібно дати при написанні пропозиції. Оскільки це не урок письма, а урок CLIL, що дає змогу надати учням більше часу для

freer practice, то вчитель може зробити, наприклад з першого підпункту креативне письмо, наприклад, нерифмовану поезію, а саме:

- You are... (the name of job) (e.g. a dog walker).
- Your number is ... (number of hours).
- You're ... (adjective describing age).
- You're ... (the bird's name) (e.g. eagle).
- Your favourite days are ... (2 days of the week).
- You ... (phrase what to do) (e.g. clean bird cage).

PROJECT A job offer

In small groups, think of Saturday jobs. Write an offer for a job on Saturday mornings or afternoons.

- Think about the following:
 - what the job is
 - number of hours
 - experience
 - times
 - morning or afternoon
 - what you need to do
- Ask other groups questions about their job offers.
- Try to find someone from the other group for your Saturday job. Is anyone in the group a good person for the job? Why? / Why not?
- Tell the class about your job and who is/are a good person.

Рис. 4. Проект з Prepare for Ukraine НУШ 6 (с. 41)

Наведена поезія фактично повторює питання в підпункті 1 на рис. 4, але в більш оригінальному формулюванні. Наприклад, у четвертому рядку, написавши назву птаха, здобувач освіти не тільки порівняє себе з цим птахом і допоможе вчителю дізнатись більше про себе, а й дасть відповідь на те, коли треба працювати – зранку чи ввечері.

CULTURE

BEACH CULTURE IN AUSTRALIA AND NEW ZEALAND

FACTFILE Beach culture in Australia and New Zealand

Beach culture is very important in Australia and New Zealand. When it's sunny and hot, people go to the beach at the weekend and for holidays. There are lots of summer camps in Australia and New Zealand. Young people stay at the beach with their friends and do fun activities. They can:

- do activities in the water
- do activities on the beach
- have barbecues and eat on the beach
- learn about safety in the water and on the beach

1 Work in pairs. Discuss the questions.

1. How often do you go to the beach?
2. When do you go to the beach?
3. What do you like doing at the beach?

2 Read the web page quickly. Are the sentences right (✓) or wrong (X)?

1. The Kiwi Summer camp is in Australia.
2. The Kiwi Summer camp is on the beach.

Welcome to KIWI SUMMER CAMP!

Do you know? People from New Zealand are called 'New Zealanders'. Some people call them 'Kiwis'. A kiwi is also a bird, and a fruit.

- Spend a week with other young people.
- Do exciting activities at the beach.
- Enjoy campfires every night.

GO SANDBOARDING ON THE BEACH!

You need a special board. You can stand, sit or lie on the board. Climb to the top of the sand dune and go down. It's fast and exciting!

Be safe. Put on a sun hat.

GO SNORKELLING IN THE SEA!

You need a snorkel mask. Some people also wear special swimming shoes called 'fins'. You can go on a boat and jump into the sea or you can snorkel near the beach. Swim under water and see fantastic fish.

Be safe. Are you good at swimming? That's important for snorkelling.

GO KAYAKING IN THE SEA!

You need a boat called a 'kayak', and you need a paddle. When we go in the sea, we use a special kayak called a 'sit on top' kayak. It's amazing!

Be safe. Always wear a life jacket.

Рисунок 5 – Prepare for Ukraine НУШ 5, сторінка 110

Іншим типом CLIL-блоків у посібниках Prepare for Ukraine НУШ є лінгвокраїнозна-

вчі уроки Culture, присвячені певній темі. Наприклад, на рис. 5, урок CLIL присвячений Австралії та Новій Зеландії. Темою уроку є «Пляжна культура». Текст супроводжується завданнями і проектом.

Додатковим віртуальним письмовим завданням в цьому випадку може бути написання сенкану (або синквейну). Вчитель може пояснити учням що це таке і як його писати та запропонувати тему, наприклад «Австралія» або «Нова Зеландія». Така техніка допомагає учням закріпити вивчений культурологічний матеріал. Також, вчитель може пояснити їм лінгвістичний та семіотичний аспекти віртуальної англійської мовної комунікації при офіційному та неофіційному спілкуванні.

Розглянемо серію посібників Go Getter для 5–8 класів від видавництва Pearson [22–25]. У кожній з чотирьох частин міститься 8 основних тем та стартова, нульова тема. Останнім уроком кожної непарної теми є урок у рубриці Get Culture! Наприклад, у посібнику Go Getter 2 для шостого класу [23] останній урок сьомої теми є «Транспорт» (рис. 6).

Цифрові помітки з боку дозволяють з учнями у дистанційному форматі виконати дані вправи через платформу Pearson English Connect. Як і в попередніх посібниках, блок Get Culture супроводжується текстом із певними завданнями.

Посібники Go Getter [22–25] містять проект у кінці уроку як і в посібниках Prepare НУШ. Проте, на відміну від On Screen [20] та Prepare НУШ [21], у посібниках Go Getter, як видно на рис. 6, є відео від BBC по темі уроку. Це дозволяє вчителю в якості додаткового завдання з розвитку навичок онлайн-комунікації запропонувати, примыром, написання коментарю під цим відео у ютубі. Вчитель може задати написання власної думки щодо фактів з відео, прокоментувати думку однокласника, підготувати коментар-порівняння української транспортної культури (як на рис. 6) з Лондонським транспортом. Головною умовою є дозвіл на коментування даного відео. Завдання «с» під відео містить питання, на яке потрібно дати письмову відповідь. Вчитель може порадити учням написати їх відповіді у спільному чаті групи.

Крім того, таке завдання є більш цікавим ніж просто написати речення або текст. Вчитель може надіслати у чат учням таку форму поезії, а учні в чаті шляхом копіювання, вставки та додавання своїх відповідей виконують цей проект, який можна потім легко додати до електронного портфоліо здобувача освіти.

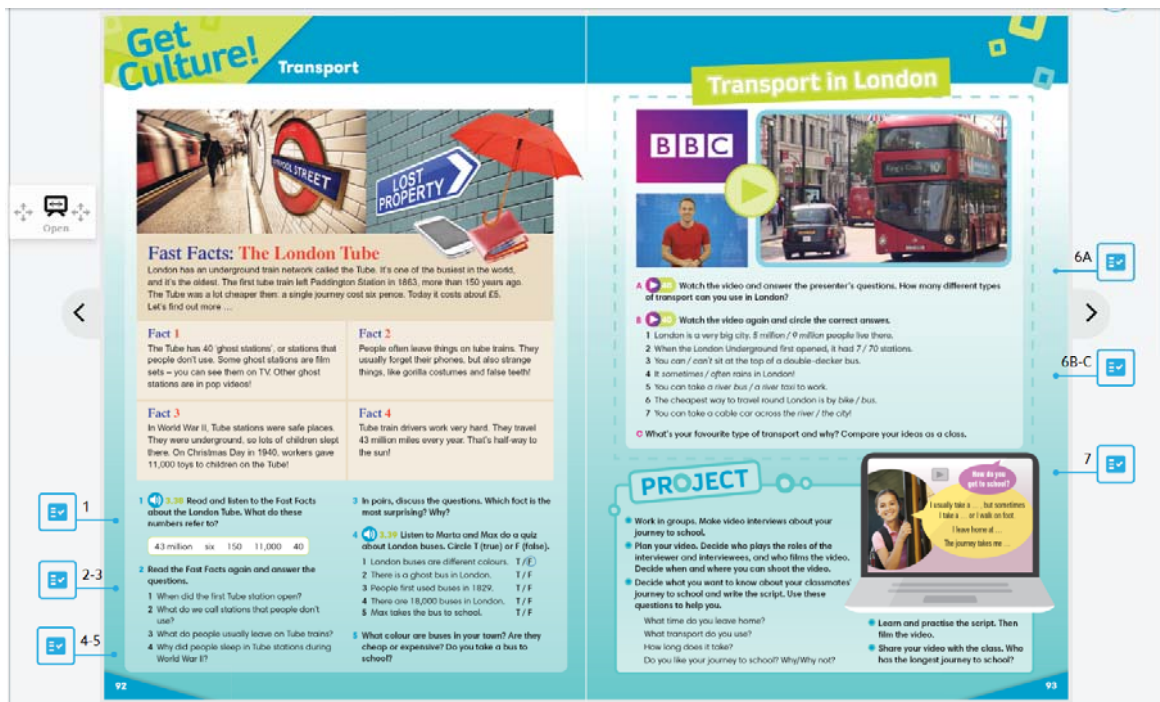

Рис. 6. Сторінки 92–93 з підручника Go Getter 2.

Доведенням того, що блок Get Culture є блоком CLIL може слугувати Online Workbook на платформі MyEnglish-Lab(MEL). На рис. 7 зліва видно, що структура онлайн зошиту така ж, як і в підручнику, проте блоку Get Culture немає, хоча у підручнику такий блок є (рис. 6). Проте, після всіх тем та завдань на закріплення

знань, отриманих при вивченні цих тем, є підрозділ CLIL, що своєю чергою містить чотири частини. Натиснувши на CLIL 7–8, як на рис. 7, і далі на будь-яку з шести доступних вправ, можна побачити різні типи завдань на тему “Flying machine”, яка є частиною теми «Транспорт» – уроку у кінці сьомої теми з підручника.

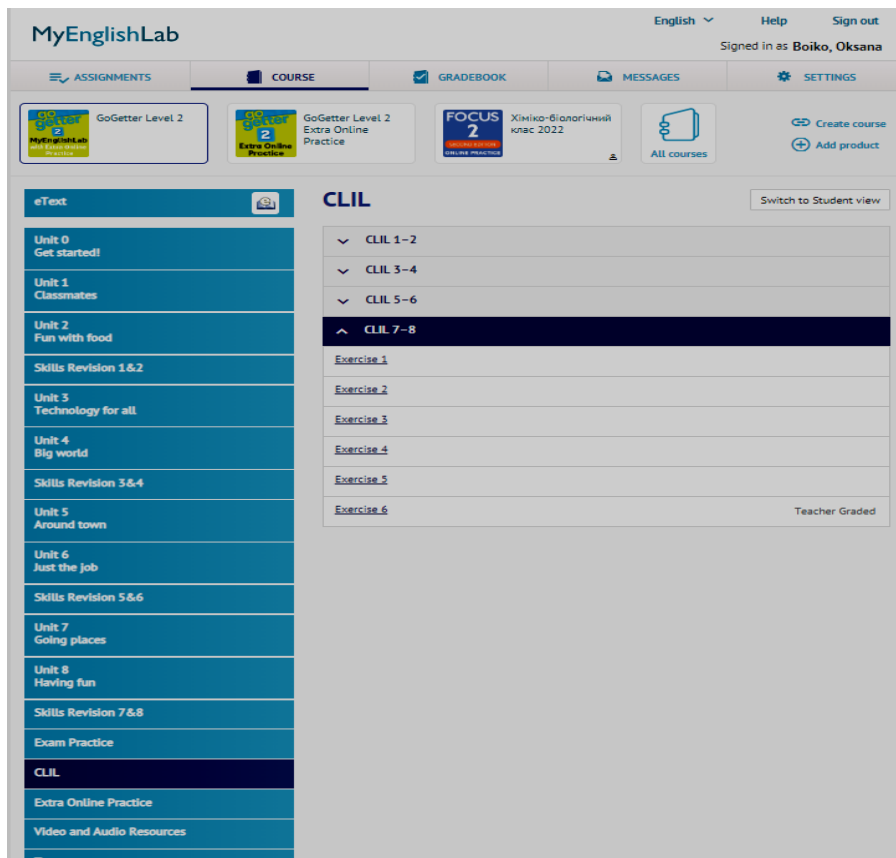

Рис. 7. Workbook до GoGetter 2 на платформі MEL.

Розглянемо тепер детальніше проект з уроку про транспорт.

На рис. 8 показано, що в якості проекту здобувачі освіти мають зробити відео інтерв'ю щодо їх дороги до школи та написати скрипти до нього. Оскільки віртуальна комунікація містить особливості як усного, так і письмового мовлення [19], а відео неможливе без електронного носія, то таке завдання можна вважати завданням для розвитку навичок віртуальної

англомовної комунікації при роботі з комп'ютером. Крім того, всі згадані вище додаткові завдання для інших посібників можуть бути застосовані вчителем і при користуванні GoGetter залежно від теми уроку та формулювання проектного завдання. Таким чином, рубрика Get Culture є аналогом обох блоків Culture у Prepare НУШ з відмінністю у наявності відео.

PROJECT

- Work in groups. Make video interviews about your journey to school.
- Plan your video. Decide who plays the roles of the interviewer and interviewees, and who films the video. Decide when and where you can shoot the video.
- Decide what you want to know about your classmates' journey to school and write the script. Use these questions to help you.
 - What time do you leave home?
 - What transport do you use?
 - How long does it take?
 - Do you like your journey to school? Why/Why not?

- Learn and practise the script. Then film the video.
- Share your video with the class. Who has the longest journey to school?

Рис. 8. Проект Go Getter 2 (с. 93)

Іншою серією посібників для вивчення англійської мови в середній школі від видавництва Pearson є Wider World [26–29]. Аналогічно до GoGetter, Wider World, як перше, так і друге видання, має Online Workbook на MEL. Розглянемо детальніше перше видання на прикладі Wider World 2 для 6–7 класу [27]. На відміну від GoGetter, у Wider World 1st edition всі уроки CLIL знаходяться в кінці підручника, після проходження усіх тем посібника. Блок CLIL складається з п'яти уроків – Art, Literature, History, Science та Geography.

Проаналізуємо урок CLIL на тему «Мистецтво» у Wider World 2.

Аналогічно до попередніх посібників, урок CLIL у Wider World складається з тексту та завдань до нього (рис. 9). В якості завдань на розвиток навичок віртуальної англомовної письмової комунікації та цифрової грамотності вчитель може запропонувати учням створення Mind Map на загальну тему “Street Art” або про будь-який інший жанр вуличного мистецтва.

Вправу 3 на рис. 9 можна задати виконати у чаті Google Meet, ZOOM чи Microsoft Teams безпосередньо на онлайн-уроці, а потім обговорити деякі роботи (вправа 4), що дасть можливість розвивати навички і письма, і говоріння. Така вправа може стати мовною грою, яка дозволить задіяти як ігровий, так і соціокультурний аспекти віртуальної комунікації [19]. Крім того, вправи 6 та 7 є складовими проекту.

Вправа 6 – це завдання на розвиток навичок говоріння, а вправа 7 – навичок письма.

Вчитель може зробити вправу 7 домашнім завданням і запропонувати учням викласти їх роботи у спільному чаті, на своїй сторінці Facebook, Instagram тощо та надіслати скріншот посту. При пошуку інформації здобувачі освіти можуть задіяти своє «Я», шукаючи те, що їм подобається чи про що вони хочуть дізнатись, а також набувати сенсорного досвіду в галузі мистецтва, враховуючи психологічний аспект [19] віртуальної комунікації.

Комунікативний ефект інтернет-спілкування враховується при виконанні будь-якої вправи в онлайн форматі. Крім того, при виконанні вправи 7 у соціальній мережі, враховується семіотичний аспект віртуальної комунікації [19]. Вчитель при оцінюванні робіт може звернути увагу на розділові знаки, правильність написання слів, доцільність обраної фотографії. Якщо учні використовують емодзі чи додаткові символи, притаманні віртуальній комунікації, то вчитель, звертаючи на це увагу, може враховувати прагматичний аспект онлайн-комунікації.

Крім п'яти уроків CLIL у серії Wider World також є два уроки у рубриці Culture. Темою одного з цих уроків, представленою на рис. 10, є Австралія. Наведений текст охоплює географічні відомості та деякі цікаві факти про природу континенту. Ана-

логічно, як і у Prepare 6 НУШ, вчитель може пропонувати учням написати синкан про Австралію. А виконане завдання 4 про

Україну учні можуть викласти в чаті чи як пост на своїй сторінці.

ART Why is street art popular? **CLIL**

STREET ART

You usually see paintings and sculptures in galleries and museums. But today there is another place where you can see art. It's in the street. Street artists want their art to be in public places. Then everyone can see it.

Here are some different forms of popular street art.

- 1 Traditional graffiti**
Artists don't usually use brushes for these pictures and they don't paint on a canvas. For them, the canvas is a wall or a pavement! Graffiti artists use spray cans or roll-on paint when they paint on walls. Traditional graffiti is usually words, names or short messages. It's always bright and colourful.
- 2 Stencil graffiti**
Stencil graffiti artists cut shapes in card. Then they put the card on the wall before they paint. This means they can do the pictures quickly. These pictures are often permanent. They stay on the buildings for a long time.
- 3 3D street art**
3D street art is very clever. Artists draw 3D pictures on the pavement or on buildings. There are competitions in many countries for this art form. 3D artists often use coloured chalk to draw their pictures. They look very real. You think it's a real hole in the ground or real water! These pictures aren't permanent. But the artists take photos. This keeps the pictures alive.
- 4 Video projections**
This new street art form uses computers and lights. Artists create special pictures on buildings. These are called video projections. You can sometimes see video projections at big concerts, festivals and also at sports events. Important buildings in big cities all over the world have video projections.

- 1 Read the article and match photos A-D with paragraphs 1-4.
- 2 Read the article again and answer the questions.
 - 1 What do graffiti artists use to paint pictures?
 - 2 Why do some graffiti artists use stencils?
 - 3 Where do 3D artists draw pictures?
 - 4 Where can we see video projections?
- 3 Work in pairs. Choose one of the four styles of street art from the article. Describe it to your partner but don't say which one you are talking about! Can your partner guess the style? Use these words to help you.

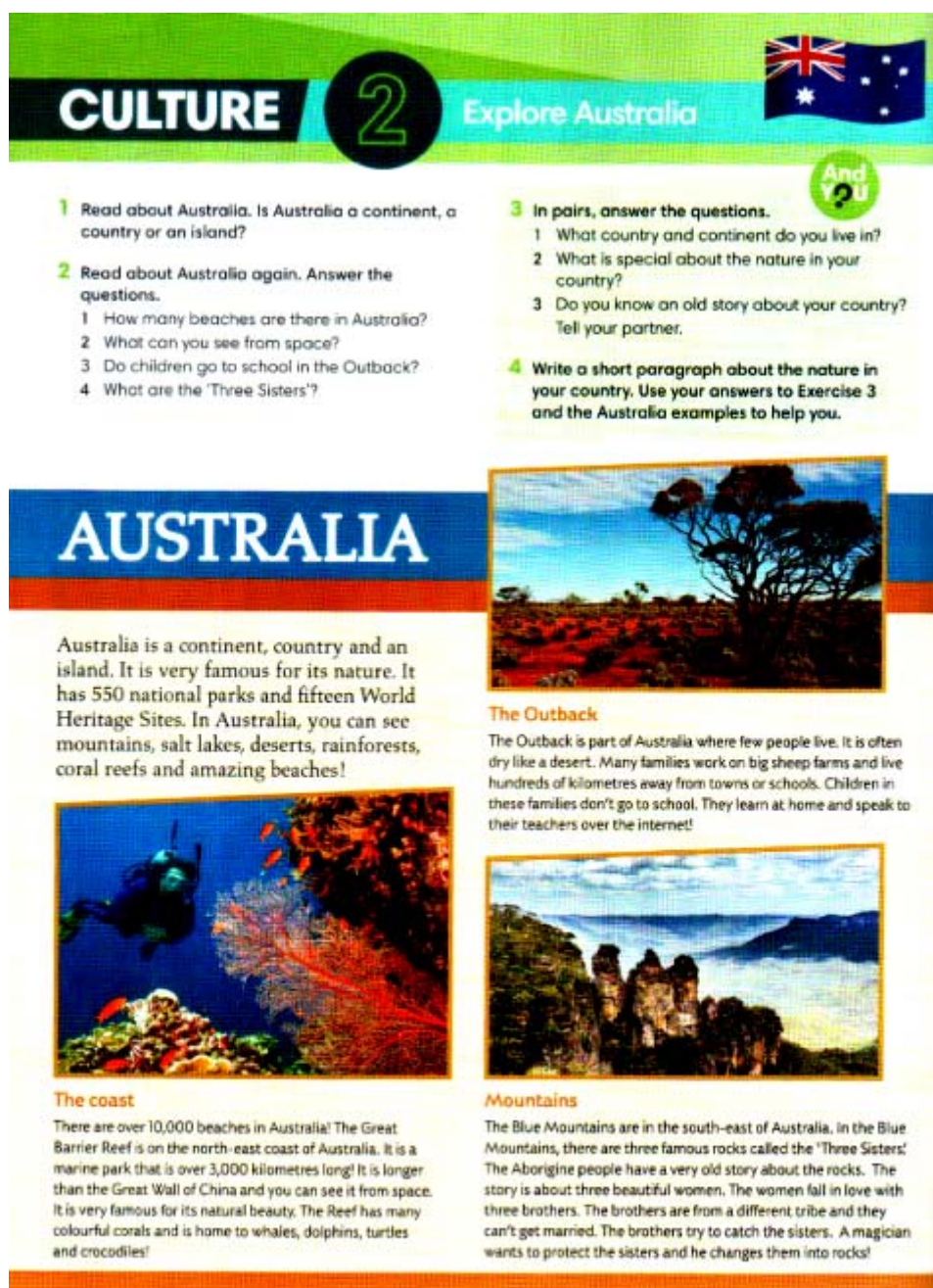
brush canvas card chalk colourful
lights paint roll-on paint
spray can stencil
- 4 Now listen to your partner. Which style is he/she describing?
- 5 In pairs, discuss why you like the styles you chose.
- 6 **PROJECT** Work in pairs to create a presentation about a street artist in your country. Make notes about:
 - what sort of artist he or she is,
 - where the artist works,
 - why you like/don't like the art,
 - any other interesting information.
- 7 **PROJECT** Write a paragraph about the artist. Add pictures.

138 CLIL

Рис. 9. Сторінка 138 у першому виданні Wider World 2.

Таким чином, у підручниках Wider World відділяються окремо блок CLIL та блок Culture і у цих блоках немає відео (як у підручниках Go Getter).

Проте, серія підручників Wider World рекомендується МОН для профільного рівня, а підручники Go Getter – для рівня стандарту.

144

Рис. 10. Сторінка 144 з першого видання Wider World 2.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене, можемо підручники (навчальні посібники) поділити на три типи, узявши за основу блоки CLIL:

– підручники, що мають лише блок Culture (наприклад серія Prepare НУШ та Go Getter);

– підручники, що мають лише блок CLIL (наприклад On Screen 2);

– підручники, що мають і блок Culture, і блок CLIL (наприклад, серія Wider World першого видання).

Розглянуті підручники можуть використовуватися у 5–7 класах, що не узгоджується з позицією Олександра та Олени Пасіч-

ник щодо відправної точки впровадження CLIL у 7–8 класі. Проте, результати нашого дослідження підтверджують висновки Оксани Першукової щодо текстів на уроках за методикою CLIL та завдань до них, а використання проектів стимулює самостійну роботу учнів.

Також отримані нами результати співпадають з дослідженням Тетяни Лелеки щодо значення аудіо та відеоматеріалів. Відео від ВВС, додані до підручника Go Getter, підвищують пізнавальний інтерес учнів та надають вчителю додаткові можливості для викладання матеріалу і його закріплення. Крім того, проекти та відео збільшують Student's Talking Time (STT),

надаючи можливість використання варіативних додаткових завдань задля розвитку навичок віртуального англомовного письмового спілкування в учнів середньої школи.

Уроки на основі CLIL надають можливість для розвитку творчого письма. Прикладом може слугувати написання історій чи поезій різного типу, розробка відео. Для закріплення термінології (понять) та розвитку лексико-граматичних умінь на уроках за методикою CLIL доцільно використання завдань, які передбачають рефлексію щодо вивченого матеріалу, пости у соціальній мережі чи у груповому чаті, коментарі під відео у ютубі, написання скриптів до відео, створення Mind Map.

Проекти, своєю чергою, слугують для розвитку навичок письма і говоріння. Всі перераховані вправи виправляють нехтування продуктивними навичками, на що звертали увагу Деря Боздоган та Букет Карлідаг. Крім того, проведене дослідження підтверджує висновки Рейчел Вітaker, Ани Лінарес та Енн Маккейб щодо надання можливостей учням створювати письмові тексти різного жанру. Оскільки на уроці за методикою CLIL можуть розвиватися навички віртуального спілкування, застосування проектів дозволяє розвивати ще й цифрову грамотність як складову поліграмотності.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в аналізі CLIL-блоків в інших посібниках з англійської мови, розробці додаткових вправ на розвиток віртуальної іншомовної письмової комунікації, уточненні принципів та можливостей застосування таких вправ, теоретичному узагальненні результатів прикладних досліджень взаємозв'язку методології CLIL та онлайн-комунікації.

Список бібліографічних посилань

1. Вовченко О.М., Гончарова Г.С., Канівець З.М. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) у дії (за результатами дослідно-експериментальної діяльності). *Імідж сучасного педагога*, 2022. Вип. 5. С. 113–118.
2. Coyle D. Content and Language Integrated Learning: Towards a Connected Research Agenda for CLIL Pedagogies. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 2007. No 10(5). P. 543–562. <https://doi.org/10.2167/beb459.0>
3. Першукова О.О. Теоретичні основи розробки навчальних матеріалів для роботи за технологією CLIL. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58–59. С. 162–172.
4. Чорній В.Я. CLIL: інтегроване вивчення змісту та мови. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2022. Вип. 20–21. С. 47–51.
5. Shevchenko, I., Kordyuk, O. Implementation of the methodology of content and language integrated learning (CLIL) in the process of teaching history of the English language for future English. *Актуальні*

- питання гуманітарних наук*, 2020. Вип. 29. Т. 4. С. 110–115.
6. Гора Т.В. Реалізація міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови засобами технології CLIL. *Педагогічний альманах*, 2018. Вип. 37. С. 60–66.
 7. Пасічник О., Пасічник О. Технологія CLIL як засіб поглиблення компетентнісної спрямованості змісту навчання іноземних мов: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Проблеми сучасного підручника*, 2023. Вип. 30. С. 134–148. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-30-134-148>.
 8. Садов'як О.Д. Формування фахових компетентностей у студентів педагогічного коледжу під час навчання англійської мови за методикою CLIL. *Інноваційна педагогіка*, 2022. Вип. 53(2). С. 15–18.
 9. Солощенко В. Особливості реалізації предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) як провідної методики навчання іноземних мов у Європі. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 2023. Вип. 21. Т. 177. С. 116–120.
 10. Maxwell-Reid C. Content and Language Integrated Learning (CLIL): the influence of studying through English on Spanish students' first-language written discourse. *Text & Talk – An Interdisciplinary Journal of Language, Discourse & Communication Studies*, 2010. No 30(6). P. 679–699. <https://doi.org/10.1515/text.2010.033>
 11. Merzlykin O.V., Topolova I.Yu., Tron V.V. Developing of Key Competencies by Means of Augmented Reality at CLIL Lessons. *Педагогіка вищої та середньої школи*, 2019. Вип. 51. С. 58–73. URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3583/1/eddi_2018-058-073.pdf.
 12. Leleka T. The use of CLIL methodology in the English language teaching. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки*, 2022. Вип. 203. С. 85–88.
 13. Cinganotto L, & Cuccurullo D. Rethinking literacy in the 21st century: A pluriliteracies approach to CLIL. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*, 2019. Vol. 43(3). P. 3–11. <https://doi.org/10.17951/lsmll.2019.43.3.3-11>
 14. Sepešiová M. Planning a CLIL lesson. *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 2011. Вип. 9. С. 584–586.
 15. Tkalia I., Tsarova S. Reconsidering CLIL in high and low context cultures. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Германістика та міжкультурна комунікація*, 2020. Вип. 2. С. 157–161.
 16. Roquet H., & Pérez-Vidal C. Do Productive Skills Improve in Content and Language Integrated Learning Contexts? The Case of Writing. *Applied Linguistics*, 2017. Vol. 38. Issue 4. P. 489–511. <https://doi.org/10.1093/applin/amv050>.
 17. Bozdoğan D., & Karlıdağ B. Neglected Productive Skills in Content-based Classes. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2013. No 70. P. 1152–1162. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.01.171>
 18. Whittaker R., Llinares A., & McCabe A. Written discourse development in CLIL at secondary school. *Language Teaching Research*, 2011. No 15(3). P. 343–362. <https://doi.org/10.1177/1362168811401154>
 19. Бойко О.Ю. Інтердисциплінарний огляд феномену віртуальної комунікації. *Академічні візії. Серія: Педагогіка*, 2023. Вип. 23. С. 1–10.
 20. Evans V., Dooley J. (2015). *On Screen 2 Student's Book*. Express Publishing. 104 p.
 21. Cooke C., Smith C. (2023). *Prepare for Ukraine НУШ 6 Workbook*. Cambridge University Press. 88 p.
 22. Bright C., Croxford J., Fruen G., Zervas S. (2018). *Go Getter 1 students book*. Pearson. 112 p.
 23. Bright C., Croxford J., Fruen G., Zervas S. (2017). *Go Getter 2 Student's book*. Pearson. 112 p.

24. Zervas S., Bright C. (2018). Go Getter 3 Student's book. Pearson. 112 p.
 25. Croxford, J., Fruen, G. (2018). Go Getter 4 Student's Book. Pearson. 128 p.
 26. Barraclough C., Hasting B. (2022). Wider World Second Edition 1 Student's Book. Pearson. 112 p.
 27. Barraclough C., Hasting B. (2022). Wider World Second Edition 2 Student's Book. Pearson. 144 p.
 28. Barraclough C., Hasting B. (2022). Wider World Second Edition 3 Student's Book. Pearson. 144 p.
 29. Barraclough C., Hasting B. (2022). Wider World Second Edition 4 Student Book. Pearson. 144 p.
- References**
1. Vovchenko, O., Goncharova, G., & Kanivets, Z. (2022). Content and language integrated learning (CLIL) methodology in action (according to the results of research and experimental activities). *Image of the Modern Pedagogue*, 5: 113–118 [in Ukr.].
 2. Coyle, D. (2007). Content and Language Integrated Learning: Towards a Connected Research Agenda for CLIL Pedagogies. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 10(5): 543–562. <https://doi.org/10.2167/beb459.0>
 3. Pershukova, O. (2018). Theoretical Foundations of Creation Training Materials for Teaching in Clil Technology. *Pedagogy of creative personality formation in higher and general academic schools*, 58–59: 162–172.
 4. Chornii, V. (2022). CLIL: Content and Language Integrated Learning. *Social and Humanities Journal*, 20–21: 47–51 [in Ukr.].
 5. Shevchenko, I., Kordyuk, O. (2020). Implementation of the methodology of content and language integrated learning (CLIL) in the process of teaching history of the English language for future English. *Actual issues of humanities*, 29(4): 110–115.
 6. Gora, T. (2018). Cross-curricular links realisation by means of the clil technology. *Pedagogical almanac*, 37: 60–66 [in Ukr.].
 7. Pasichnyk, O., & Pasichnyk, O. CLIL technology as a means of enhancing competence-oriented nature of foreign language acquisition: foreign experience and Ukrainian perspectives. *Problems of the modern textbook*, 30: 134–148. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-30-134-148> [in Ukr.].
 8. Sadoviak, O. (2022). Formation of professional competence in students of pedagogical college during studying of english language according to methodology CLIL. *Innovative Pedagogy*, 53(2): 15–18 [in Ukr.].
 9. Soloshchenko, V. (2023). Features of the implementation of content and language integrated learning (CLIL) as a leading teaching method of foreign languages in Europe. *Bulletin of the T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"*, 21(177): 116–120. <https://doi.org/0.58407/visnik.232119> [in Ukr.].
 10. Maxwell-Reid, C. (2010). Content and Language Integrated Learning (CLIL): the influence of studying through English on Spanish students' first-language written discourse. *Text & Talk – An Interdisciplinary Journal of Language, Discourse & Communication Studies*, 30(6): 679–699. <https://doi.org/10.1515/text.2010.033>
 11. Merzlykin, O., Topolova, I., & Tron, V. (2019). Developing of Key Competencies by Means of Augmented Reality at CLIL Lessons. *Higher and secondary school pedagogy*, 51: 58–73. Retrieved from https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3583/1/eddi_2018-058-073.pdf.
 12. Leleka, T. (2022). The use of CLIL methodology in the English language teaching. *Scientific notes [of Volodymyr Vinnichenko Central Ukrainian State Pedagogical University]. Series: Pedagogical sciences*, 203: 85–88. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-203-85-88>.
 13. Cinganotto, L, & Cuccurullo, D. (2019). Rethinking literacy in the 21st century: A pluriliteracies approach to CLIL. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*, 43(3): 3–11. <https://doi.org/10.17951/lsmll.2019.43.3.3-11>
 14. Sepešiová, M. (2011). Planning a CLIL lesson. *Contemporary Studies in Foreign Philology*, 9: 584–586.
 15. Tkalia, I., Tsarova, S. (2020). Reconsidering CLIL in high and low context cultures. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Germanic Studies and Intercultural Communication»*, 2: 157–161. <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-2-22>.
 16. Roquet, H., & Pérez-Vidal, C. (2017). Do Productive Skills Improve in Content and Language Integrated Learning Contexts? The Case of Writing. *Applied Linguistics*, 38(4): 489–511. <https://doi.org/10.1093/applin/amv050>.
 17. Bozdoğan, D., & Karlıdağ, B. (2013). Neglected Productive Skills in Content-based Classes. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 70: 1152–1162. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.01.171>
 18. Whittaker, R., Llinares, A., & McCabe, A. (2011). Written discourse development in CLIL at secondary school. *Language Teaching Research*, 15(3): 343–362. <https://doi.org/10.1177/1362168811401154>.
 19. Boiko, O. (2023). An interdisciplinary overview of the phenomenon of virtual communication. *Academic Visions*, 23: 1–10. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8333697> [in Ukr.].
 20. Evans, V., Dooley, J. (2015). On Screen 2 Student's Book. Express Publishing. 104 p.
 21. Cooke, C., Smith, C. (2023). Prepare for Ukraine HYIII 6 Workbook. Cambridge University Press. 88 p.
 22. Bright, C., Croxford, J., Fruen, G., Zervas, S. (2018). Go Getter 1 students book. Pearson. 112 p.
 23. Bright, C., Croxford, J., Fruen, G., Zervas, S. (2017). Go Getter 2 Student's book. Pearson. 112 p.
 24. Zervas, S., Bright, C. (2018). Go Getter 3 Student's book. Pearson. 112 p.
 25. Croxford, J., Fruen, G. (2018). Go Getter 4 Student's Book. Pearson. 128 p.
 26. Barraclough, C., Hasting, B. (2022). Wider World Second Edition 1 Student's Book. Pearson. 112 p.
 27. Barraclough, C., Hasting, B. (2022). Wider World Second Edition 2 Student's Book. Pearson. 144 p.
 28. Barraclough, C., Hasting, B. (2022). Wider World Second Edition 3 Student's Book. Pearson. 144 p.
 29. Barraclough, C., Hasting, B. (2022). Wider World Second Edition 4 Student Book. Pearson. 144 p.

BOIKO Oksana

graduate student of English philology and linguodidactics department
Zaporizhzhia National University

THE PLACE OF CLIL METHODOLOGY IN TEACHING VIRTUAL ENGLISH WRITTEN COMMUNICATION TO SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Summary. According to the New Ukrainian School concept, the result of foreign language learning should be not only the ability to communicate in Ukrainian and foreign languages, with a separate paragraph on online interaction, but also mathematical competence, innovation, competence in the field of natural sciences, engineering and technology, environmental competence, infor-

mation and communication competence, civic and social competence, cultural competence, entrepreneurship and financial literacy, and lifelong learning. The CLIL methodology can be used to develop these competences in a secondary school foreign language class. The purpose of this article is to review the potential of the CLIL methodol-

ogy in teaching English online communication to secondary school students.

The analysis and synthesis of scientific articles and modern authentic English language tutorials for grades 5-9 are used in the article. The methods of comparison and description are used to identify the features of the CLIL elements of various secondary school English language Student's Books and to present possible applications of these elements for the development of virtual English language written communication skills. Such manuals as *On Screen 2*, *Go Getter*, *Wider World* first edition and *Prepare NUS* were selected for the study. The information approach, cultural approach, synergistic approach and systemic-activity approach formed the methodological basis of this study.

The tutorials can be divided into three types in terms of CLIL units: those with only a Culture unit, such as the *Prepare NUS* series and *Go Getter*; those with only a CLIL unit, such as *On Screen 2*; and those with both a Culture and a CLIL unit, such as the *Wider World* series, first edition. The projects in the manuals encourage students to work independently. BBC videos in *Go Getter* increase the cognitive interest of students, as well as provide teachers with additional opportunities to present and reinforce material. In addition, projects and videos increase Student's Talking Time (STT).

The originality of this study lies in the presentation of a variety of additional tasks for the development of sec-

ondary school students' virtual English writing skills. CLIL lessons provide an opportunity to develop creative writing. Examples of such tasks include writing stories or poems of various types, creating videos. The following tasks are suitable for consolidating terms and developing lexical and grammatical skills in a CLIL lesson: reflecting on the material studied, posting on a social network or in a group chat, commenting on a YouTube video, writing scripts for videos, creating a Mind Map. Projects serve to develop both writing and speaking skills. All of these exercises correct the problem of neglecting productive skills in CLIL lessons.

Prospects for further research are seen in the analysis of CLIL units in other English language tutorials, the development of additional exercises for the development of virtual foreign language written communication, clarification of the conditions and principles of using such exercises, theoretical summarization of the results obtained and applied research on the relationship between the CLIL methodology and online communication.

Keywords: Content and Language Integrated Learning (CLIL); online communication; internet interaction; tutorial; NUS.

Одержано редакцією 05.12.2023
Прийнято до публікації 18.12.2023